

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 598 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махамдаминовна	129

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash	
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati	
samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtrishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийўловчи”	332
Н. Э. Кахарава	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini institutsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	

XIZMAT SAFARI XARAJATLARI HISOBINING HUQUQIY ASOSLARI

Ergashev Sarvar Xudonazarovich

PhD, BMA mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada xizmat safari xarajatlari hisobi, uning o'ziga xos xususiyatlari, xizmat safariga oid normalar va xizmat safari bilan bog'liq transport xarajatlari tahlil qilingan. Xizmat safari bilan bog'liq xarajatlar hisobiga doir xulosalar, ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: xizmat safari, xarajatlar, normalar, transport, turar joy, budget, avans hisoboti.

Abstract: This article analyzes business travel expense accounting, its specific features, business travel norms, and business travel-related transportation costs.

Conclusions, scientific proposals and practical recommendations on the costing of business trips have been developed.

Key words: business trip, expenses, norms, transport, accommodation, budget, advance report.

Аннотация: В статье анализируются учет командировочных расходов, его особенности, нормы командировочных расходов и транспортные расходы, связанные с командировками.

Разработаны выводы, научные предложения и практические рекомендации по вопросам расчета стоимости командировок.

Ключевые слова: командировка, расходы, нормы, транспорт, проживание, бюджет, авансовый отчет.

KIRISH

Xodimlar bilan hisoblashishlar hisobining o'ziga xos xususiyatlaridan biri ham bevosita xodimlarning tajribasi, mahorati, ishga bo'lgan munosabati va boshqa shaxsiy xislatlari borligi bilan ham belgilanadi. Shu bilan birga ular tomonidan ish bilan bog'liq qandaydir qo'shimcha topshiriqlarni bajarishi hamda mana shu topshiriqlarni bajarish jarayoni, odatda, xizmat safari, unda qilinadigan xarajatlar xizmat safari xarajatlari hisoblanadi.

Xizmat safariga subyektning topshirig'iga ko'ra borish, xizmat safari davrida ishlarni bajarish xodimga qo'shimcha majburiyat yuklashi bilan birga unga to'lanadigan to'lovlar borasida ham korxona oldida moddiy va ma'naviy majburiyat yuklaydi. Shu bois xizmat safari bilan bog'liq munosabatlarda xodimga to'lanadigan to'lovlar miqdori asosli bo'lishi hamda o'z vaqtida to'lab berilishi maqsadga muvofiq.

Xizmat safari bilan bog'liq munosabatlar, ayniqsa, xizmat safari xarajatlarining normativ me'yori, subyektlar uchun uni xarajat sifatida tan olish yoki xodim uchun daromad sifatida qaralishi masalasi munozarali bo'lib, odatda, bu munozara huquqiy hujjatlardagi aniq yechimning mavjud emasligidan kelib chiqadi. Shuning uchun xizmat safari davrida qoplanadigan xarajatlar va ularning tarkibi hamda miqdorining me'yori huquqiy hujjatlarda aniq mustahkamlab qo'yilishi kerakki, soliq organlarini ham, xo'jalik yurituvchi subyektlarni ham, xizmat safariga yuborilgan xodimni ham manfaatiga zid bo'lmasligi lozim.

Xizmat safari davrida xo'jalik yurituvchi subyekt tomonidan qoplanadigan xarajatlar tarkibi va uning me'yoriy hujjatlari olimlarning tadqiqotlarida keltirib o'tilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jumladan, V.V. Kipetskaya xodimni xizmat safariga jo'natishda unga xizmat safari bilan bog'liq turar joyni ijaraga olish, kundalik xarajatlar, ish beruvchining ruxsati bilan xodim tomonidan amalga oshirilgan boshqa xarajatlarning qoplanishi kafolatlanishi kerakligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga xizmat safarlari bilan bog'liq xara-

jatlarni qoplash tartibi va miqdori jamoa shartnomasi yoki tashkilotning ichki normativ hujjatlari bilan belgilanishini keltirib o'tadi¹.

Ushbu manbadan ko'rishimiz mumkinki, xizmat safarlari davridagi ayrim xarajatlar tarkibi keltirilgan holda, xarajatlarni qoplash tartibi va miqdori tashkilot tomonidan mustaqil belgilanishi mumkinligi aytilgan. Demak, ushbu muallif fikricha, uning miqdori har bir tashkilot tomonidan mustaqil belgilanadi. Biroq masalaning boshqa tomoni, ya'ni ushbu xarajatlarning miqdoriga qandaydir soliq solish maqsadida yoki buxgalteriya hisobida xarajat sifatida tan olish maqsadida yondashish muallif ishlanmasida e'tibordan chetda qoldirilgan.

Boshqa bir manbada T. S. Maslova xodim xizmat safarida bo'lgan davr uchun, shuningdek, yo'lda bo'lgan kunlar uchun, shu jumladan majburiy to'xtash paytidagi o'rtacha ish haqi yuboruvchi tashkilot tomonidan belgilangan tartibda barcha ish kunlari uchun saqlanadi. Xizmat safariga yuborilgan xodimga turar-joy binolarini ijaraga olish xarajatlari, xizmat safari joyiga va qaytishga qo'shimcha yo'l xarajatlari, kundalik va boshqa xarajatlar (masalan, ish beruvchining ruxsati bilan amalga oshirilgan aloqa xizmatlari yoki pochta uchun to'lovlar) kiritilishi ta'kidlab o'tilgan².

Mazkur manbadan ham ko'rinadiki, bunda yuqoridagi mualliflikidan boshqa qo'shimcha xarajatlar ham to'lanishi mumkinligi e'tirof etilib, xizmat safari davomida o'rtacha ish haqi saqlanishi esga olingan. Ammo, bunda ham qoplanishi kafolatlangan xarajatlarning miqdori, to'lash manbasi va soliqqa tortish masalasi ochiq qolgan.

G.I.Alekseyeva o'zining maqolasida Rossiya Federatsiyasi Mehnat kodeksiga tayangan holda xizmat safariga yuborishda ish joyini (lavozimini) saqlab qolish, o'rtacha ish haqini saqlash, xizmat safari bilan bog'liq xarajatlarni qoplash kabilarni kafolatlanadigan xarajatlarga kiritadi. Ish beruvchining ish joyiga qo'yilgan xodimga qoplaydigan ko'pgina xarajatlari uning daromadi sifatida qaralmasligi xususida to'xtalib o'tadi. Ya'ni muallif, kundalik xarajatlar, haqiqiy va hujjatlashtirilgan xarajatlarni daromad sifatida ko'rilmassligiga ishora qiladi³.

Muallif xizmat safari bilan bog'liq manzilga borish va qaytib kelish uchun, aeroport yoki vokzalga jo'nash, boradigan va o'tkazish joylarida sayohat qilish uchun, bagajni tashish uchun, aeroport xizmatlari uchun to'lovlar, turar joyi ijaraga olish uchun, aloqa xizmatlari uchun haq to'lash, xizmat chet el pasportini berganlik va ro'y-xatdan o'tkazganlik uchun yig'imlar, vizalar berganlik (qabul qilganlik) uchun yig'imlarni to'lash, naqd pul yoki bank chekini naqd xorijiy valyutaga almashtirish kabi xarajatlar borligini ham keltirib o'tadi.

G.I.Alekseyevaning ishidan ko'rinib turibdiki, yuqoridagilardan bir muncha kengroq xarajatlar tarkibi keltirilgan va fikrimizcha, aslida ham xarajatlar mana shunday keng va yetarli bo'lishi kerak. Shu bilan birga muallif, bagajni tashish, borgan joydagi sayohat qilish bilan bog'liq xarajatlarni ta'kidlab o'tgani munosabat bildirishga asos bo'ladigan masaladir.

L.I. Soldatova o'zining ishida biznes va sayohat uchun xizmat safari deya ikki toifaga ajratganday munosabat bildiradi. Xodim rasmiy topshiriq asosida xizmat safarida bo'lganida topshiriqni bajarganligi to'g'risida hisobot to'ldiradi va ish beruvchi tashkilot manfaatlarini ko'zlab xizmat safarining ishlab chiqarish zarurligini asoslaydi. Muassasalarda moliyaviy yil boshlanishidan oldin xizmat safarlari bilan bog'liq barcha xarajatlar summolari tasdiqlanishi zarurat tug'ilganda esa xarajatlar yil davomida qayta ko'rib chiqilishi kerak. Maqolada hisobdor shaxslar tomonidan moddiy boyliklarni sotib olishni hisobga olish algoritmi, sayohat va biznes xarajatlari sarflangan summalarni hisobdan chiqarish tartibi keltirilgan⁴.

Ushbu muallifning ishida xizmat safari guvohnomalarini bekor qilish lozimligi xususida ham fikrlar mavjud. Fikrimizcha, ushbu fikrlarni o'rganib, amaliyotdagi natijasini tahlil qilib xulosa qilish maqsadga muvofiq.

Yuqoridagilardan ko'rishimiz mumkinki, xizmat safari bilan bog'liq xarajatlarning me'yori, miqdori mustaqil belgilanishi yoki me'yoriy hujjatlarda aniq normasi belgilanishi xususida yagona to'xtam aytilmagan. Shu bois, bizning fikrimizcha, dastlab masalani huquqiy tomonini o'rganish va shu asosda takliflar berish lozim.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasida xizmat safari tushunchasiga qonunchilik ta'rif berilgan. Unga ko'ra, xizmat safari – tashkilot rahbarining buyrug'iga (qarori, farmoyishiga) asosan xodimning o'zining doimiy ish joyidan boshqa joyga xizmat topshirig'ini bajarish uchun ma'lum bir muddatga yuborilishidir⁵. Ta'rifdan ko'rishimiz mumkinki, xodim doimiy ish joyidan yuborilishi keltirilgan. Biroq amaliyotdan ma'lumki, boshqa tashkilot so'roviga

1 Кипецкая В.В. Бухгалтерский учет командировочных расходов. Международный научный журнал "ВЕСТНИК НАУКИ" № 9 (18) Т.4. Сентябрь 2019 г

2 Т. С. Маслова. Бухгалтерский учет командировочных расходов в казенных и бюджетных учреждениях. БУХгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях. 14 (302) – 2012.

3 Г. И. Алексеева. Служебная командировка: бухгалтерский учет гарантий, предусмотренных трудовым законодательством. Все для бухгалтера. 2 (282) – 2015

4 Солдатова Л.И. Совершенствование документооборота при оформлении командировки. Интернет-журнал "НАУКОВЕДЕНИЕ" <http://naukovedenie.ru> Выпуск 6 (25), ноябрь – декабрь 2014 publishing@naukovedenie.ru

5 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 02.08.2022-yildagi 424-son qarori.

ko'ra, davlat va jamiyat ishlariga jalb qilish, ekspert, komissiyada ishtirok etish, delegatsiya bilan yuborilishi mumkin. Bunday hollarda xodimning xizmat safariga yuborish yuqori turuvchi yoki hamkor tashkilotning so'roviga ko'ra amalga oshiriladi va xizmat safariga yuborish haqida buyruq (farmoyish) rasmiylashtiriladi.

Mazkur buyruqda xodimning xizmat safarida bo'lish muddati va xizmat safari davomidagi xarajatlarni yuqori turuvchi tashkilot, hamkor tashkilot yoki asosiy ish joyidan to'lanishi to'g'risidagi ma'lumotlar keltiriladi. Aytaylik, xizmat safari xarajatlari hamkor tashkilot tomonidan qoplanganda ham, bu asosiy ish joyining xizmat topshirig'i emasku. Ya'ni, ta'rifda aynan xizmat topshirig'ini bajarish uchun yuborilishi keltirilgan. Bu aynan ayrim tashkilotlar uchun me'yoriy-huquqiy asos bo'lganligi bois xizmat safari tushunchasiga berilgan qonunchilik ta'rifi mazmunan to'g'ri va to'liq bo'lishi kerak.

Shu bilan birga O'zbekistonda xizmat safarlarini tashkil etish bo'yicha yagona me'yoriy hujjatda tashkilot deyilganda budget tashkilotlari, davlat maqsadli jamg'armalari, budget tizimi budgetlaridan mablag' ajratiladigan belgilangan tartibda tashkil etilgan boshqa jamg'armalar, ustav fondida (ustav kapitalida) davlat ulushi 50 foiz va undan ortiq bo'lgan yuridik shaxslar tushuniladi⁶.

Ushbu normadan kelib chiqadiki, ushbu tartibda keltirilgan xizmat safariga oid normalar xususiy korxonalar, umuman olganda yuqoridagi tarkibga kirmaydigan subyektlar uchun qo'llanilmaydi yoki qo'llash ixtiyoriy. Buni yanada aniqlashtirish uchun Nizomda aniq qilib, Nizom qoidalari budget tashkilotlari, davlat maqsadli jamg'armalari, budget tizimi budgetlaridan mablag' ajratiladigan belgilangan tartibda tashkil etilgan boshqa jamg'armalar, ustav fondida (ustav kapitalida) davlat ulushi 50 foiz va undan ortiq bo'lgan yuridik shaxslardan tashqari boshqa barcha tashkilotlar va tadbirkorlik subyektlariga nisbatan tavsiyaviy xususiyatga ega degan jumlani o'qish kifoya.

Bundan xulosa qilishimiz mumkinki, aslida mamlakatimizda yuqorida olimlarning ishida ta'kidlanganidek, boshqa subyektlar o'zlari xarajat normalari va boshqa xizmat safari bilan bog'liq me'yorlarni o'rnatish huquqiga ega.

Barcha subyektlar uchun tegishli bo'lmasa-da, tavsiya uchun foydalanish va aynan ushbu Nizom qoidalari qo'llaniladigan subyektlar uchun ham ayrim masalalarni yoritish uchun Nizomdagi me'yorlarni o'rganib, chiqish maqsadga muvofiq. Ushbu me'yoriy hujjatda yuqorida keltirilgan tashkilotlar uchun xizmat safari xarajatlari va ularni tavsiyaviy me'yori belgilangan bo'lib, unga ko'ra ayrim turdagi xarajatlar va ularning normalari keltirilgan.

Jumladan, xizmat safarida bo'lgan vaqt uchun to'lanadigan kundalik xarajatlarga xizmat safarida bo'lgan vaqtda kunlik ovqatlanish, xizmat safari paytidagi vazifalarni bajarish bilan bog'liq boshqa kundalik xarajatlar (transport vositalari va turar joy bilan bog'liq xarajatlar bundan mustasno) kiradi.

Nizomda belgilanishicha, xizmat safariga yuborilgan xodimga turar joy bilan bog'liq xarajatlar (mehmonxona yoki turar joy ijarasi), xizmat safari joyiga borish, shu jumladan, xizmat safari doirasida shaharlararo va tumanlararo harakatlanish hamda doimiy ish joyiga qaytish uchun yo'l xarajatlari qoplanadi, shuningdek, kundalik xarajatlar uchun haq to'lanadi.

- umumiy foydalaniladigan transportning barcha turlarida yurish (taksidan tashqari) qiymati;
- umumiy foydalaniladigan transportning xizmat safariga yuborilgan shaxsga tegishli tasdiqlovchi hujjatlari asosida.

Mazkur normadan ko'rinib turibdiki, transport va turar joy bilan bog'liq xarajatlar kundalik xarajatlarga kiritilmaydi. Biroq amaliyotda hujjat bilan tasdiqlash imkoni bo'lmaydigan, viloyatlar xizmat safarida tumanlar va hududlarga borib kelish bilan bog'liq transport xarajati mavjud. Ushbu turdagi xarajatlarni hujjat bilan tasdiqlab bo'lmaganligi, hududlararo jamoat transporti yo'qligi bois taksidan yoki shaxsiy avtomobillardan foydalaniladi.

Bundan tashqari, transportda yo'lovchilarni majburiy davlat sug'urtalash bo'yicha to'lovlar, tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lgan taqdirda yo'lda yurish hujjatlarini oldindan sotish, samolyot va poyezdlarda joylarni bronlash xizmatlari bo'yicha to'lovlar, tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lganda, tashkilot rahbarining ruxsati bilan havo, temir yo'l, suv va umumiy foydalanishdagi avtomobil transportida bagajni olib o'tish bilan bog'liq xarajatlar, umumiy foydalanishdagi transport bilan (taksidan tashqari) stansiyagacha, aeroportgacha yetib olish xarajatlari, agar ular aholi yashaydigan hududdan tashqarida joylashgan bo'lsa. Bunda kechki vaqtda yoki umumiy foydalanishdagi transport mavjud bo'lmagan taqdirda tashkilot rahbariga xodimlar uchun yengil avtotransport vositalarida tashish faoliyati litsenziya varaqasiga ega taksida yurganlik uchun haq to'lash huquqi beriladi.

Ushbu talablardan munozarali bo'lganlari kechki vaqtda yoki umumiy foydalanishdagi transport mavjud bo'lmagan taqdirda tashkilot rahbariga xodimlar uchun yengil avtotransport vositalarida tashish faoliyati litsenziya varaqasiga ega taksida yurganlik uchun haq to'lash huquqi berilishi va tashkilot rahbarining ruxsati bilan havo, temir yo'l, suv va umumiy foydalanishdagi avtomobil transportida bagajni olib o'tish bilan bog'liq xarajatlardir.

6 O'zbekiston Respublikasi hududida xizmat safarlari to'g'risidagi NIZOM. <https://lex.uz/ru/docs/6139423>

Ya'ni, birinchidan, litsenziyasi bor taksiga yurganda ham qancha to'lov qilinganligi, masofasi va aynan xizmat safari bilan bog'liq jarayonda yurganligini isbotlovchi hujjatni olish amrimahol. Shu bois, mazkur normani ham alohida hisobga olish hamda xodimga qulayroq bo'lgan boshqa normadan foydalanish imkoniyati berilishi lozim.

Ikkinchi munozarali masala, tashkilot rahbarining ruxsati bilan havo, temir yo'l, suv va umumiy foydalanishdagi avtomobil transportida bagajni olib o'tish bilan bog'liq xarajatlar qoplanishi, rahbarga bog'lab qo'yilib, qaysi hollarda va kimga bunday xarajatlarga rahbar ruxsat berishi mumkin degan haqli savolni keltirib chiqaradi.

Munozaraning davomi esa, yo'lda ko'rpa-to'shak buyumlaridan foydalanganlik uchun xarajatlarning tasdiqlovchi hujjatlarsiz haq to'lashga qabul qilinishidir. Bu xarajatlarning miqdori biror joyda belgilanmagan. Aytaylik mehmonxona hujjatlari mavjud bo'lmaganda bazaviy hisoblash miqdorining 20 foizi (bugungi kunda 68 ming so'm) belgilangan bo'lsa, yo'lda ko'rpa-to'shak uchun bundan ko'p xarajat qilingan bo'lsa ham qabul qilinishi va to'lab berilishi kerak bo'ladi.

Fikrimizcha, mazkur xarajat bo'yicha ham jamoa shartnomasida yoki boshqa ichki hujjatlarda maksimal me'yorni, qanday holatlardagi xizmat safarlarida bu xarajatlar qabul qilinishi belgilab qo'yish lozim.

Yo'l hujjatlari mavjud bo'lmaganda budjet tashkilotlari xodimlari uchun xizmat safari yo'lkirasiga haq to'lash har bir kilometr bazaviy hisoblash miqdorining 0,1 foizi miqdorida, boshqa tashkilotlar xodimlari uchun jamoa kelishuvi (shartnomalari), mehnat shartnomasida ko'zda tutilgan, biroq har bir kilometr bazaviy hisoblash miqdorining 0,1 foizidan kam bo'lmagan miqdorlarda qoplab berilishi keltirib o'tilgan.

Demak, mazkur bandda budjet tashkiloti va boshqa tashkilotlar ajratib ko'rsatilgan, biroq unda ham aynan yuqorida ta'kidlab o'tganimizdek, tadbirkorlik subyektlari uchun taalluqli emas.

Transport xarajatlarini tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lmaganda, Internet jahon axborot tarmog'idagi elektron xaritalardan foydalangan holda masofalarni aniqlashga ruxsat etiladi.

Shu bilan birga yuqoridagi hujjatda xizmat safarida bo'lgan xodimga u yuborilgan tashkilotdagi ish vaqti rejimi va dam olish vaqtlari taalluqli bo'lishi, xizmat safari vaqtida foydalanilmagan dam olish kunlari xizmat safaridan qaytganda tiklanmasligi belgilab qo'yilgan.

Bizning fikrimizcha, mazkur holat ham munozarali bo'lib, xizmat safari yashab turgan joyidan uzoqda bo'lganligi bois, dam olish xodimning ixtiyorida bo'lmaydi. U odatdagi dam olishini o'tkaza olmaydi. Jumladan, oilaviy qisqa muddatli sayohatga chiqish, uyda oilaviy ovqatlanish yoki boshqa turli oilaviy, do'stlar bilan bo'ladigan tadbirlarda qatnashish, bemor qarindoshlarini ko'rishga borish va boshqalar.

O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining 201-moddasiga ko'ra, dam olish vaqti xodim mehnat majburiyatlarini bajarishdan ozod bo'lgan va o'z ixtiyoriga ko'ra foydalanishi mumkin bo'lgan vaqtdir deya e'tirof etilgan. Demakki, o'z hududidan tashqarida xizmat safarida bo'lgan xodim uchun dam olish vaqtidan o'z ixtiyoriga ko'ra foydalana olmaydi. O'z-o'zidan uning ixtiyori cheklanib, xizmat safariga borgan hududida bor sharoitda dam olishga majbur.

Faqatgina tartibga ko'ra, agar xodim xizmat safari davomida dam olish yoki bayram kunlarida xizmat safariga yuborilgan joyda ishlagan bo'lsa, ushbu kunlarda ishlagani uchun amaldagi qonunchilik hujjatlariga muvofiq kompensatsiya to'lanadi.

Kundalik xarajatlar uchun haq jamoa shartnomalari, jamoa kelishuvlari va mehnat shartnomalarida ko'zda tutilgan miqdorlarda, lekin quyidagi miqdorlardan kam bo'lmagan holda belgilanadi (bazaviy hisoblash miqdoriga nisbatan koeffitsiyentlarda), jami 0,35 gacha:

- xodimning xizmat safari davrida ovqatlanish (alkogol va tamaki mahsulotlari bundan mustasno) xarajatlari tasdiqlovchi hujjatlar (cheklar) taqdim etilganda – 0,25 gacha;
- boshqa xarajatlari uchun – 0,1.

Bunda umumiy ovqatlanish obyektlarida xaridni amalga oshirganligini tasdiqlovchi hujjatlarni (cheklarni) xizmat safari uchun ishlab chiqilgan maxsus mobil ilovada xarid chekining fiskal belgisini matritsali shtrix kod (QR-kod) yordamida skanerlash orqali ro'yxatdan o'tkazish imkoniyati mavjud bo'lmaganda, ushbu hujjatlarni (cheklarni) taqdim etishga ruxsat etiladi.

Umumiy ovqatlanish obyektlarida xarid amalga oshirilganligini tasdiqlovchi hujjatlar (cheklar) xizmat safari davrining har bir kuni uchun alohida-alohida rasmiylashtiriladi.

Turar joyda yashaganligi bo'yicha xarajatlarni tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lmagan hollarda har bir sutka uchun belgilangan bazaviy hisoblash miqdorining 20 foizi miqdorida qoplanadi

Xodim xizmat safaridan qaytgan kundan e'tiboran uch ish kuni mobaynida avans hisobotini taqdim qilishi shart. Ushbu hisobotga belgilangan tartibda rasmiylashtirilgan xizmat safari guvohnomasi va xizmat safarida haqiqatda qilingan xarajatlarni tasdiqlovchi hujjatlar ilova qilinadi.

Endi aynan soliq qonunchiligida bu masalada qanday holatlar borligini ko'rib chiqamiz.

1. O'zbekiston Respublikasi soliq kodeksiga ko'ra, xizmat safarlariga oid quyidagi kompensatsiya to'lovlari jismoniy shaxslarning jami daromadiga kiritilmaydi va jismoniy shaxslarning daromad solig'iga tortilmaydi:
 - tasdiqlovchi hujjatlar asosida xizmat safari joyiga borish va u yerdan qaytib kelish uchun, shu jumladan joy band qilish uchun haq to'lashni qo'shgan holda haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yo'l hujjatlari bo'lmagan taqdirda, temir yo'l transportidagi (agar temir yo'l qatnovi bo'lmasa, shaharlararo avtobusdagi) yo'l haqi qiymati miqdorida, lekin aviachipta qiymatining 30 foizidan oshmaydigan miqdorda;
 - uy-joyni ijaraga olish bo'yicha haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yashaganligini tasdiqlovchi hujjatlar bo'lmagan taqdirda qonunchilikda belgilangan normalar doirasida;
 - qonunchilikda belgilangan normalar doirasida xizmat safarida bo'lingan vaqt uchun to'lanadigan kundalik xarajatlar uchun haq (sutkalik pullar).

Biz tomonimizdan yuqorida mamlakatimizda tadbirkorlik subyektlari uchun tavsiyaviy xususiyatga ega xizmat safari xarajatlarini qoplashga oid yagona me'yoriy hujjatning munozarali joylarini keltirib o'tdik.

XULOSA VA TAKLIFLAR

1. Xo'jalik yurituvchi subyektlarda xizmat safari bilan bog'liq xarajatlar tarkibi jamoa shartnomasida va uning me'yori hisob siyosatida belgilab qo'yilishi hamda bu hisob yuritish, xarajatlarni tan olish hamda soliq solish maqsadida ham inobatga olinishi lozim.
2. Xizmat safari xarajatlari tarkibiga: kundalik, mehmonxona, transport xarajatlari bilan birga, doimiy yashash joyida uzoq muddat bo'lmaganligi uchun to'lov (bir oydan uzoq muddat), dam olish kunlari va bayram kunlari uchun qo'shimcha kompensatsiya to'lovlari, boshqa maishiy-ijtimoiy xizmatlar uchun to'lovlarni kiritish maqsadga muvofiq.
3. Qonunchilik normasidan ko'rishimiz mumkinki, xizmat safari xarajatlarning tarkibi va uni qoplash hamda hisobdan aks ettirish uchun yagona asos mavjud emas. Shu bois, bizning fikrimizcha, xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun xizmat safari xarajatlarning tarkibi, uni qoplash hamda hisobdan aks ettirish bo'yicha tavsiyaviy tartib ishlab chiqish maqsadga muvofiq.
4. O'zbekiston Respublikasi soliq kodeksiga ko'ra, uy-joyni ijaraga olish bo'yicha haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar jismoniy shaxslarning jami daromadiga kiritilmaydi va jismoniy shaxslar daromad solig'iga tortilmaydi. Yashaganligini tasdiqlovchi hujjatlar bo'lmagan taqdirda qonunchilikda belgilangan normalar doirasida soliqqa tortilmasligi keltirib o'tilgan. Ammo mana shu norma belgilangan qonunchilik xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun mavjud emas. Yuqorida biz tomonimizdan o'rganilgan tartiblar esa xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun tavsiyaviy ahamiyatga ega.
5. Xizmat safariga borgan xodim dam olish kunlari uchun o'rtacha bir kunlik ish haqi to'lash, agar dam olish kunlari ishlasa ikki barobardan kam bo'lmagan haq to'lash va xizmat safaridan qaytgandan so'ng qo'shimcha dam olish kuni berish lozim. Shu bilan birga bayram kunlari xizmat safarida bo'lgan xodimga uydan uzoqda, oilasi va yaqinlari bilan birga bayram nishonlamaganligini inobatga olib, dam olish kuni singari haq to'lash, shu bilan birga yana bir kunlik qo'shimcha ish haqi miqdorida ma'naviy kompensatsiya haqi to'lash maqsadga muvofiq.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.